

Sīkdatnes nedrīkst uzspiest

Jūlija Terjuhana, ZAB "SORAINEN", juriste

<https://www.itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/datu-aizsardziba/sikdatnes-nedrikst-uzspiest/16020>

Ar jau atzīmētu lauciņu nepietiek, lai uzskatītu, ka tīmekļa vietnes lietotājs devis atļauju sīkdatņu glabāšanai un piekļuvei viņa ierīcēm. Uzņēmējiem jāvelta uzmanība šai atziņai un, iespējams, jāmaina līdzšinējā prakse.

Raksta līdzautoros: Madara Meļņika, ZAB "SORAINEN" juriste, Ieva Andersone, ZAB "SORAINEN" partnere, zvērināta advokāte, Krista Niklase, ZAB "SORAINEN" jurista palīdzē

Apmeklējot teju jebkuru interneta mājaslapu, parādās paziņojums par sīkdatnēm jeb *cookies*. Lai gan ne visi pievērš šiem paziņojumiem uzmanību, tā vietā cenšoties tos iespējami ātrāk noņemt no skatāmā loga, tie ir būtiski, jo informē lietotājus par personas datu apstrādi, datu nodošanu trešajām personām un lietotāja izvēles iespējām. Paziņojumiem būtu jānodrošina interneta lietotāja aktīva un izpratnē balstīta piekrišana šādai "informācijas gabaliņu" jeb sīkdatņu glabāšanai un uz to balstītiem mērķtiecīgās reklāmas paziņojumiem. Ja šāda piekrišana netiek iegūta, datu apstrāde notiek bez tiesiska pamata un uzņēmumam draud naudas sods.

Piekrišanas saņemšana

Kā nodrošināt piekrišanu, un kas ir pieļaujams? Piekrišanai jāatbilst Eiropas Parlamenta un Padomes [regulas 2016/679](#) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK jeb Vispārīgās datu aizsardzības regulas (Regula) pamatprasībām – tai jābūt brīvi sniegtai, konkrētai, apzinātai un viennozīmīgai. Piekrišana jāsniedz ar aktīvu darbību, un lietotājam vienmēr jānodrošina iespēja to atsaukt.

To, vai piekrišana atbilst šādiem kritērijiem, vieglāk saprast, aplūkojot kļūdainus paraugus. Nav uzskatāms, ka sniegta atbilstoša piekrišana sīkdatņu glabāšanai ierīcē, ja patērētājs tikai neiebilst pret viņam piedāvātajiem sīkdatņu glabāšanas iestatījumiem. Proti, nav pieņemami, ka interneta tīmekļa vietnē iekļauts jau atzīmēts

izvēles lauciņš, ar kuru vietnes apmeklētāji pasīvi piekrīt sīkdatņu izmantošanai mērķtiecīgas reklāmas nolūkā, un personai ir jāizņem ķeksītis, lai noraidītu šādu sīkdatņu izmantošanu. Tāpat nav pieļaujama šobrīd Latvijas mājaslapās plaši novērojamā pieeja neļaut patērētājiem no sīkdatnēm interneta vietnes ietvaros atteikties vispār, liedzot lietot interneta vietni bez piekrišanas un tikai norādot iespēju lejupielādēt īpašas sīkdatnes bloķējošas lietotnes.

Uzņēmumiem ir pienākums nodrošināt, ka viņu tīmekļa vietņu lietotāji spēj sniegt piekrišanu pietiekami informētā veidā. Uzņēmumiem jānodrošina pietiekama informācija, lai lietotājs saprastu izmantoto sīkdatņu funkcionalitāti un sniegtās piekrišanas sekas. Tas nozīmē, ka paziņojumam par sīkdatņu glabāšanu jābūt pietiekami detalizētam un obligāti jānodrošina iespēja atteikties dot piekrišanu. Lietotājam jābūt pieejamam informācijas klāstam, ko [Regulas](#) 13. pantā norādīts sniegt datu subjektam pirms datu apstrādes sākuma, tostarp jānorāda arī informācija par termiņu, cik ilgi dati tiks glabāti, vai, ja tas nav iespējams, kritēriji, kā aprēķināt šādu termiņu. Šī informācija sīkdatņu paziņojumos līdz šim iekļauta ļoti reti.

Pakalpojumu sniedzējam jānorāda datu saņēmēji. Tomēr viņam nav obligāti pēc to nosaukuma jāidentificē visas trešās personas, kam tiek nodoti lietotāja personas dati. Ir pietiekami, ja sniegta detalizēta informācija par datu saņēmēju kategorijām.

Vai vienmēr tā?

Informēšanas un piekrišanas iegūšanas pienākums attiecināms uz visām sīkdatnēm, kas nav nepieciešamas vietnes tehniskai funkcionēšanai. Lietotāja piekrišana galvenokārt jāsaņem mārketinga sīkdatnēm, bet ne tikai – jāinformē un lietotāja atļauja jāprasa arī, piemēram, par statistikas sīkdatnēm.

Tehnisku sīkdatņu uzglabāšanai vai piekļuvei tām ar mērķi nodrošināt vai veicināt sakaru pārraidīšanu elektronisko komunikāciju tīklā vai sniegt informācijas sabiedrības pakalpojumu, ko skaidri pieprasa lietotājs, īpaša piekrišana nav vajadzīga. Tas nozīmē, ka piekrišana nav jāprasa, piemēram, šādu sīkdatņu lietošanai:

- autentifikācijas sīkdatnes (uz sesijas laiku);
- uz lietotāju orientētas drošības sīkdatnes, ko izmanto autentifikācijas pārkāpumu atklāšanai un kas saistītas ar lietotāja nepārprotami pieprasītu funkcionalitāti uz ierobežotu pastāvīgu laiku;
- multivides satura atskaņotāja sesijas sīkfaili, piemēram, *flash* atskaņotāja sīkfaili (uz sesijas laiku);

- lietotāja saskarnes pielāgošanas sīkfaili pārlūka sesijai vai dažām stundām, ja redzamā vietā nodrošināta papildu informācija.

EST viedoklis

Iepriekš aplūkotos secinājumus apliecina Eiropas Savienības Tiesas (EST) 2019. gada 1. oktobra [spriedums lietā C-673/17](#). Lietas pamatā ir ar sīkdatņu izmantošanu saistīts strīds starp Vācijas patērētāju organizāciju un interneta mājaslapas īpašniekiem uzņēmumu "Planet49".

Pirmais jautājums, ko, izskatot sākotnējo strīdu, Vācijas Federālā tiesa uzdeva EST, bija par to, vai ir pietiekama tīmekļa vietnes lietotāja piekrišana, kas dota pasīvā veidā (kā aprakstīts iepriekš). Atbildes pamatā ir Eiropas Parlamenta un Padomes [direktīva 2002/58/EK](#) par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju), kurā norādīts, ka sīkdatnes drīkst saglabāt un izmantot tikai ar interneta lietotāja skaidri izteiktu piekrišanu. Ja sīkdatņu apstiprinājums jau ir "atķeksēts", nav iespējams objektīvi noteikt, vai vietnes apmeklētājs ir piekritis savu personas datu apstrādei, apzināti neizņemot "ķeksīti" no lauciņa. Nevar izslēgt, ka lietotājs nav izlasījis vai pat nav pamanījis papildu informāciju. Skaidri dota piekrišana ir tikai tad, ja tā ir aktīva.

Otrais analizētais jautājums attiecināms uz informāciju, kas sniedzama tīmekļa vietnes apmeklētājiem. Proti, EST skaidroja, vai šādā sīkdatņu paziņojumā jāiekļauj informācija par to derīguma termiņu un trešajām personām, kam ir piekļuve sīkdatnēm. Lai gan ne visas sīkdatnes apstrādā personas datus, EST konstatēja, ka [Regula](#) jāpiemēro visos gadījumos. No tā izriet, ka pārzinim jāspēj sniegt datu subjektiem informācija, cik ilgi dati tiks glabāti vai kādus kritērijus ņems vērā, lai noteiktu šo termiņu, un jāiekļauj informācija par trešajām personām, kam ir piekļuve sīkdatnēm.

Eksperti norāda: stājoties spēkā tiesas spriedumam, patērētājiem faktiski nodrošināts vairāk informācijas par to personas datu vākšanu un izmantošanu, īpaši par datu glabāšanas ilgumu. Līdz šim daudzi mājaslapu operatori ignorēja [Regulas](#) nosacījumus. Tagad tas vairs nav pieļaujams.

Nekas nav beidzies

Lai gan EST secinājumi nav revolucionāri – tie tikai apstiprina jau iepriekš spēkā esoša regulējuma attiecināmību uz sīkdatnēm – gaidāms, ka tieši šiem secinājumiem un to

ievērošanai pievērsīs lielāku uzmanību praksē. Tas redzams jau tagad. Tikai dažas nedēļas pēc EST lēmuma, t.i., 2019. gada 17. oktobrī, Spānijas datu aizsardzības iestāde aviokompānijai "Vueling" piemēroja sodu 30 tūkst. eiro apmērā par neatbilstību tīmekļa vietnē norādītajai sīkdatņu politikai, kas ir viens no lielākajiem sodiem par neatbilstību sīkdatņu piekrišanas prasībām. Tas nozīmē, ka EST sīkdatnēm veltītā uzmanība piešķirusi šiem atbilstības jautājumiem augstu prioritāti.

Papildus jānorāda, ka drīzumā gaidāma lielāka skaidrība par attiecināmo regulējumu. Līdz šim EST bija jāstrādā kā interneta lietotāju tiesību aizstāvim, un tas ir redzams arī aplūkotojā spriedumā. Tomēr tuvākajā nākotnē tiks pieņemta jauna ES regula, kurā noteiks prasības privātuma aizsardzībai elektroniskajā vidē (t.s. E-privātuma regula). Regula aizstās [Direktīvu 2002/58/EK](#), kas pēdējo reizi atjaunināta 2009. gadā.

Kā norādījusi Eiropas Komisija, jaunais regulējums paredzēs stingrākas un detalizētākas prasības personas datu apstrādei, lai novērstu trūkumus, ko pašreizējais regulējums nespēj aptvert straujās tehnoloģiju attīstības dēļ. Viena no problēmām, ar kuru plānots cīnīties, ir datu subjektu neinformētība par sīkdatņu izmantošanu, kā rezultātā tās izmantotas pat bez subjektu informētas piekrišanas – tieši tas ir jautājums, kuru aktīvi risina EST.

Jaunajā regulā būtiska uzmanība veltīta personas piekrišanas datu apstrādei nosacījumiem. Ietvertas arī atsauces uz [Regulu](#), kas paredz, ka datu subjekta piekrišanai jābūt skaidrai, pierādāmai un viennozīmīgai. Turpmāk šis nosacījums būs skaidrs katram sīkdatņu operatoram. Turklāt papildus datu subjekta tiesībām jebkurā laikā atsaukt savu piekrišanu datu apstrādei par šādu iespēju datu subjektiem būs jāatgādina ik pēc sešiem mēnešiem. Šis pienākums datu apstrādātājiem būs jāpilda visu laiku, kamēr tiek apstrādāti konkrētie dati.

Vienlaikus ne EST, ne arī E-privātuma regulas plānotāji vēl nav pievērsuši uzmanību "sīkdatņu sienām" – situācijām, kad uzņēmumi nepieļauj izmantot mājaslapu, ja vien lietotājs nepiekrīt konkrētu sīkdatņu glabāšanai. Šim jautājumam pagaidām pievērsušās tikai dažas nacionālās datu aizsardzības iestādes, piemēram, Nīderlandes un Austrijas datu aizsardzības inspekcijas. Ņemot vērā jautājuma sarežģīto dabu, tostarp lietotāja tiesību un autonomijas ierobežojumu, arī te gaidāms jauns regulējums.